

СРБИ, МАКЕДОНЦИ И АЛБАНСКО ПИТАЊЕ

КРОЈЕЊЕ БАЛ

Хашим Тачи је повукао предлог закона о војсци такозваног Косова. Очекивано, с обзиром на противљење Запада, пре свега САД, што је знао да ће се десити. Управо зато цео случај је с најновијим захтевањем да се косовске безбедносне снаге претворе у праву војску, више налик некој чудној игри с много нивоа, једва сагледивим последицама и адутима које је још теже чврсто дефинисати. Тим пре што јужно од нас, у Македонији, криза дуга две године и даље траје, сада с новим елементима – „Тиранском платформом“, нарушавањем Устава и сукобљавањем челних људи с водећим западним силама око мандата за састав владе. И све се више чини да је оно што је дуго најављивано – федерализација те земље, на помолу. Многи су зато, што тихо, што гласно, сабрали регионалну геополитичку математику и

израчунали – „Велику Албанију“. Ипак, да ли је остварење тог сна Албанаца заиста отворено?

ИЗМЕБУ ИЗБОРА И СПЕЦИЈАЛНОГ СУДА

Сваки пут кад неки од албанских вођа на Косову и Метохији помене како њихово друштво вапи за војском као оружаном силом, уз све аргументе типа „опасност вреба по нас, треба неко да нас брани“, не само у Србији, већ и шире, подигну се обрве, а људи се и насмеју. Јер, у покрајини већ постоји слична формација, и зове се Безбедносне снаге Косова (БСК). Пре њих, постојао је Косовски заштитни корпус. Пре истог, постојала је ОВК. Тај кратак преглед историје „стварања војске“ у Албанаца истовремено је главно објашњење зашто се обрве подигну кад год се у Приштини начне та тема – сви се сете да је и ОВК почела као мала терористичка

ПИШЕ **Милена МИЛЕТИЋ**

КАНА

група, да би временом нарасла на много хиљада припадника, и остварила приличан успех у сукобу с једном правом армијом и правом полицијом. Разуме се, уз несебичну помоћ западних савезника, који су у свему томе имали своје интересе... Осим тога, стварање и јачање било какве нове оружане снаге у сваком региону по правилу значи нарушавање равнотеже снага, а то ниједна држава не воли. Албанско национално питање тренутно је најакутније, у региону, и због апетита младе нације и интереса великих сила које су Албанци претвориле у главне стратешке савезнице у Европи, заправо нарушава национална питања осталих народа.

Да подсетимо, док су се представници Срба с Космета и Србије у Бриселу и Приштини месецима борили да Албанци коначно спроведу онај део Бриселских споразума, по којем у покрајини мора бити формирана Заједница српских општина, из Приштине су стизале другачије теме за „разговоре“ (отимање Трепче и уопште српске имовине, зидић крај моста на Ибру у Косовској Митровици, који је у неком часу

Албанско питање тресе регион. Војска такозваног Косова, отимачина српске имовине, криза у Македонији због „Тиранске платформе“ и мешања страних сила. Драматично јесте, али да ли се заиста опет мењају границе на Балкану, и јесмо ли пред почетком кројења природне Албаније, пошто су мере већ узете?

постао важнија међународна тема...) и питање војске самопроглашене државе се полагао опет помањало. Онда је у Француској ухапшен Рамуш Харадинај, а у Македонији букнула нова епизода старе политичке кризе због „Тиранске платформе“, којом се практично дели та земља. У марту је Хашим Тачи изашао с јасном идејом о промени суштине Безбедносних снага Косова у војску. Јер, без војске која је традиционално стуб сваке државе, нема пуног суверенитета. Предлог закона о Безбедносним снагама Косова, којим би оне добиле функцију одбране суверенитета и територијалне целovitости, требало је да се нађе у Скупштини, а по Тачију, био је у потпуности у складу с уставом такозваног Косова, и општим тенденцијама у међународној заједници. Бивши вођа ОВК био је јасан у једном свом интервјуу: „Не можемо да постанемо део НАТО-а без оснивања војске, чекали смо три године на српске посланике и они су се изјаснили јасно да никада неће гласати за формирање војске Косова, јер су под утицајем Београда. Сада смо принуђени да наставимо с планом Б, изменом закона, што је у потпуности у складу с уставом Косова“.

А онда су НАТО и САД реаговали изненађујуће – изразили су најпре забринутост, да би убрзо потом појаснили да им се идеја не свиђа.

– Данас сам причао са Хашимом Тачијем и Исом Мустафом како би им пренео озбиљну забринутост савезника НАТО-а због недавних предлога косовских власти за трансформацију БСК у оружане снаге, без промене устава – рекао је Јенс Столтенберг, генерални секретар Алијансе, додајући да је својим саговорницима нагласио да такав унитаран чин није прихватљив и да НАТО очекује да они остану у блиском контакту с Београдом.

Америчка амбасада у Приштини била је још оштрија – стварање војске би их приморало да преиспитају своју политику према Косову, и сарадњу. „Трансформација треба да се обави у складу с уставом Косова и кроз свеобухватан и представнички процес који одражава косовску мултиетничку демократију“, саопштила је амбасада. Тачи је, међутим, био упоран – без обзира на негативне ставове НАТО-а и САД, рекао је да ће наставити да ради на стварању војске. До сада невиђене реакције ударних спонзора албанске неза-

висности, изненадиле су све. Ипак, јасно је да Хашим Тачи није без неког плана улетео у, на први поглед, отворен сукоб са главним савезницима. Отуд је све утолико чудније.

– О нацрту закона о војсци на Косову прича се од 2013. године – каже за „Одбрану“ аналитичар Душан Јањић, добар познавалац прилика у покрајини и албанском националном корпусу.

– У разним фазама тих разговора учествовали су и српски представници, и делови српског цивилног друштва са севера, експерти, политичари. Али увек је то некако било у функцији избора, па мислим да је то и сада случај. Хашиму Тачију одговара овај тренутак, из више разлога – сматра Јањић.

Да је промена мандата косовских безбедносних снага у оно што би била права војска највероватније предизборна тема бившег команданта ОВК с дугорочнијим последицама, како по његову будућност, тако и по цели регион, слаже се и Милован Дреџун, председник Одбора за Косово и Метохију у Народној Скупштини.

– Политичке турбуленције на Космету су се узвилале. Много је Албанаца који се противе постигнутим Бриселским споразумима, а за шта окривљују најпре самог Тачија. Многи се противе Специјалном суду за злочине ОВК. Претпостављам, зато, да он жели да ојача своју позицију пред предстојеће изборе, како би се пред сународницима појавио као предводник и национални херој који чини све да би ојачао самопроглашену државу. И као неко ко има најјачу подршку бивше ОВК – каже Дреџун.

Постоји још један, донекле лични проблем Хашима Тачија који сви наши саговорници, затим познаваоци односа у покрајини и на међународној сцени, истичу – недавно је Специјални суд, основан за злочине ОВК, усвојио правилник о раду, што значи да је на корак до покретања процеса. А све вође ОВК, ма како

тапшане биле од својих савезника по раменима, жуља рад тог тела. Тим пре што бројне гласине из света кажу да ће се међу оптуженима наћи и прва линија ОВК. Милован Дреџун је врло сигуран да политички имунитет не може заштити Тачија од тог суда уколико се нађе на оптужници, али...

– Али може политичка игра која би кроз утицај неких моћних држава дове-

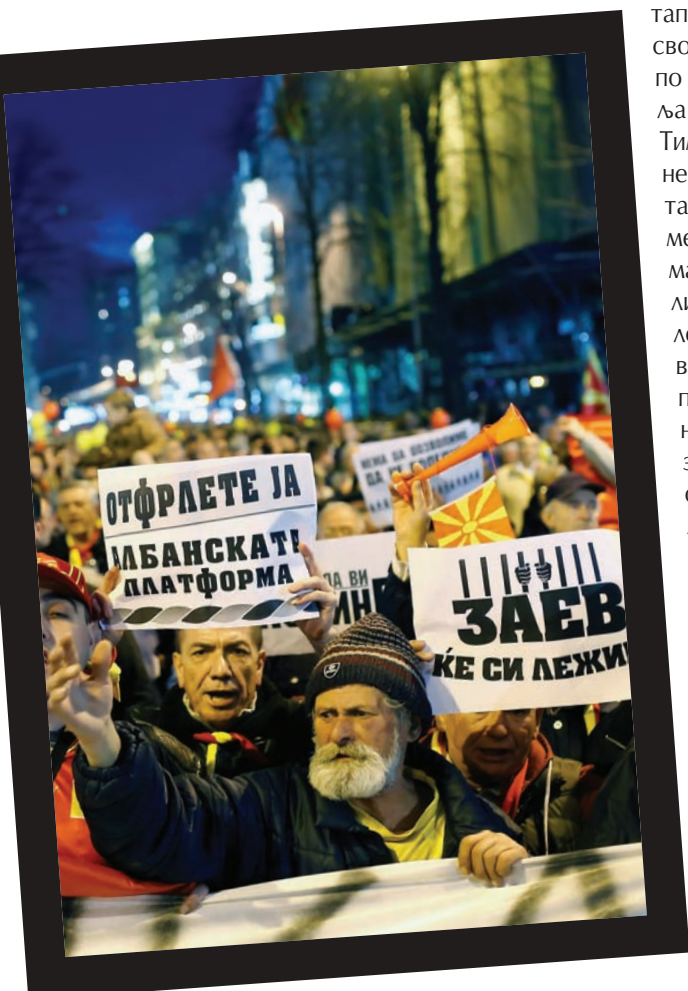

ла до тога да га склоне из домета Специјалног суда, а да он заузврат оде у неку врсту политичке пензије – каже Дреџун.

У том смислу, кооперативност Хашима Тачија имала би вишезначне последице. Док би, с једне стране, за домаћу публику важила прича о војсци „ја хоћу, али ми они не дају“, која би му дигла рејтинг, за стране партнере повлачење идеје о трансформацији БСК у војску требало би да буде велика услуга плаћена сигурном политичком заштитом и пензијом, самим тим и заштитом од процеса пред Специјалним судом. Дреџун на тај начин сагледава и питање хапшења Рамуша Харадинаја.

– Појавиле су се информације које кажу да је хапшење Харадинаја у Француској добро осмишљена игра њих двојице, преко Кадрија Веселија, Тачијеве десне руке с добрим везама у Француској. Може бити да је Харадинај намерно отишао у Француску да би био ухапшен. Чим је ухапшен, скочила му је популарност на Косову, што он већ користи да формира огранке своје партије у албанској дијаспори у Европи. Његов клан већ спрема славље за његов повратак. Врло је могуће да се, баш због Специјалног суда, иде на то да Тачи и Харадинај, ма колики ривали били, освоје већину гласова на изборима, и онда се појаве пред међународном заједницом као особе без којих би лако могао избити хаос у покрајини. То је сигуран пут за добијање заштите од Специјалног суда – сматра Дреџун.

Оба наша саговорника слажу се да је мало вероватно да је Тачи главачке улетео у сукоб са својим моћним покровитељима, већ да је пре реч о некаквој игри. Душан Јањић

подсећа да би таква игра морала имати и далеко шири смисао и последице од скривања пред Специјалним судом или пуког узимања још једног мандата у покрајини. Могло би се, наиме, лако десити да та комбинација по систему „рука руку мије“ утиче на будућност међународних снага у покрајини, као и целог региона.

Будућност КФОР-а, НАТО-а и нова Трампова стратегија

– Очито је, по мом мишљењу, да се иде на рedefинисање статуса НАТО-а, односно КФОР-а. Када за неколико месеци КФОР напусте Ирска и Мароко, оно што ће остати у оквиру међународних снага на Космету биће заправо НАТО. Сада неко треба отворено да каже да ће Косово бити део НАТО-а. Зато је све то дубинска игра – каже Душан Јањић.

И НАТО несумњиво жели да се угнезди на том простору. На изванредан начин, то је рекао и сам Тачи, појашњавајући да Косово, онако како то Албанци виде, жели да буде део западног савеза, али да то није могуће све док нема праву војску. Разлози за такав развој догађаја су јасни. Једно је обрачун с Русијом и њено истискивање са Средоземља, што је стратегијски план САД и НАТО-а стар најмање пет деценија. Други разлог јесу сложене безбедносне околности на Космету.

Душан Јањић подсећа да су у покрајини ојачали интереси Турске (која већ годинама настоји да у складу са својим неоосманстичким плановима повеже цео простор преко Македоније, Косова, Албаније, Рашке области до Босне,

у једну интересну целину), Саудијске Арабије, а намножиле су се потенцијалне радикалне исламистичке ћелије.

– Те су везе можда и биле под неком контролом у доба кад су Турска и САД биле у љубави и имале пакт о ненападању, или кад су оне организоване за потребе рата против Србије. Али, ствари су се од онда много промениле, нарочито последњих година. Безбедносна ситуација је изузетно сложена. Турска је развила своје ћелије и јединице, њена војска је сада у Бондстилу. С друге стране, Саудијска Арабија је такође развила своје интересне тачке – тврди аналитичар.

А Алијанса, по његовом мишљењу, не жели никакву изненађења у свом задњем дворишту. Стратегија новог америчког председника, такође, налаже смањење америчких контингената широм света. То се неће десити уколико те снаге на терену нема ко да замени, то јест одговарајућа војна формација. Из тог угла, такође, тврди Јањић, треба посматрати изјаву Брајана Хојта Јиа, америчког подсекретара за спољну политику – да САД подржавају стварање војске, али траже да се за то користи уставни оквир.

Јер, главни мандат у покрајини, по међународним документима, има КФОР. Да би се мандат међународних војних снага у покрајини променио, мање или више безболно, најлакше је да се промени уставни оквир. Управо зато и НАТО и САД инсистирају на стрпљењу и на амандману на устав, а противе се некаквом посебном закону.

Наравно, проблем је – Русија. Нико не жели да је изазове пре него што се посао дефинитивно заврши. Русија је, међутим, схватила о чему се ради, па је недавно Марија Захарова, портпарол руског Министарства спољних послова, рекла да је проблем што то само по себи представља кршење међународног права.

– У супротности је с Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација, која предвиђа искључиво војно присуство на основу мандата Савета безбедности, односно ЕУЛЕКС-а и КФОР-а. Осим тога, тај корак потпуно је neodговоран с тачке гледишта безбедности у региону и на целом континенту – рекла је Захарова.

Настанак нове војне компоненте на Балкану у супротности је с Фирентинским споразумом, чији је потписник и Србија, јер би се у том случају, каже Захарова, на територији потписнице створила војна сила коју потписница не би могла да контролише...

Милован Дрецун се слаже с тим да је тероризам свакако једна од претњи коју НАТО жели да стави под контролу. Њега брине то што би се у том случају на нашем терену формирала сила која би била лака мета за потезање кад год то неком крупном геополитичком играчу треба, а и подршка за стварање „Велике“, или „природне“ Албаније. И за деловање ка Македонији...

Друга албанска војска и НАТО на мала врата

Како би такав маневар могао проћи не само код Срба, већ у међународној заједници, пре свега, и како би се међународно правно могло решити, мирним путем, трајно инсталирање НАТО-а у покрајини? С једне стране, она територија која формира своју војску и то уставно реши, добија право да се изјашњава о свом геополитичком опредељењу, а то

је оно на шта Алијанса очито рачуна. С друге стране, свет је одавно вишеполаран и како би текла промена међународне регулативе у вези с тим, тешко је предвидети.

Милован Дрецун каже да ће, уколико се буде поштовала било каква законитост и сам устав такозваног Косова, војска теже проћи. Јер, по уставу, Албанцима за то треба 50 одсто плус један глас, што подразумева обавезно српску мањину. Срби, међутим, одбијају такву могућност. Месецима нису били у скупштинским клупама. Занимљиво је да је сам Тачи у недавном интервјуу „Слободној Европи“ рекао да је разговарао са српским премијером Вучићем и тражио да овај убеди косметске Србе да се врате у Скупштину, управо рад тог питања. Српска листа се у међувремену опет поцепала, наводно на питању повратка Александра Јаблановића у њен врх, али су посланици ипак одлучили да се врате у скупштинске клупе. Славко Симић, актуелни председник Српске листе, рекао је да су то учинили зато што већ месецима иду одлуке на српску штету, а кад год покушају да нешто реше преко међународних установа, сви их враћају на деловање кроз привремене косовске органе. Милован Дрецун је сигуран, ипак, да на Србе у вези с војском Приштина не треба да рачуна.

С друге стране, Душан Јањић каже да је то с уставним амандманом обичан трик. – Покушали су са посебним законом, уз велику игру. Онда ће покушати опет с уставом, а кад то пропадне, наступиће пред међународном заједницом с оправдањем да су, ето, стално стопирани од Срба, и онда ће опет ићи на посебан закон. То ће им бити признато...

Јањић подсећа и на то да ће се власти у Приштини ослањати на помоћ неких регионалних држава, те да се ту већ одвија извесан процес. Мислио је на Хрватску с којом већ имају извесне аранжмане и повезују се и преко Јадранско-јонске иницијативе и Албаније.

Невоља у суседству

Но, идеја о косовској војсци није једино што нас погађа. Ту је и Македонија, која дуже од две године пролази озбиљну политичку, парламентарну и националну кризу. С објавом „Тиранске платформе“ та криза се само продубила, без назнака како ће се завршити. Јер, у избору коме дати мандат за састав нове владе, Зорану Заеву, који је наводно пристао на „Тиранску платформу“, или Николи Груевском, који је изненада остао без већинских албанских гласова, Македонија за сада остаје глува на поруке из Европске уније.

Македонија заправо пролази тешку националну кризу још од „блиц-крига“, који су јој наметнули Албанци 2001. године и Охридског споразума, којима су, најблаже речено, добили статус повлашћене мањине, која се од тада пита и за најнебитнији проблем у држави, попут посете туриста тврђави у Скопљу и задужбини Краљевића Марка. Криза владе која траје већ две године показала је сву крхкост македонске ситуације. Последња је почела када је на изборима победио поново ВМРО – ДГМНЕ Николе Груевског, али недовољно убедљиво. Одмах се показао проблем – ДУИ, главна албанска партија је на тим изборима доживела пораз у извесном смислу јер је део Албанаца напрасно почео да гласа за оне странке ближе СДСМ. Након избора, Груевски није могао постићи договор са Албанцима (многи би рекли да је то била најјава главног услова албанске мањине – прихватање

„Тиранске платформе“) и по Уставу, Ђорђе Иванов, председник Македоније, морао је да понуди мандат СДСМ и Зорану Заеву. Заев је успео да направи договор са Албанцима, али одмах се сазнало да је морао пристати на услов – прихватање „Тиранске платформе“ по којој би се мењало име Македоније, грб и химна, албански језик би постао званични на државном нивоу, Албанци би у сваком погледу добили шира овлашћења, чиме би дефинитивно био утрт пут федерализацији земље, али и потпуно потиснуте друге мањине. Уз то, платформа, писана у Скопљу, а промовисана у Тирани, како то рече Теута Арифи, потпредседница ДУИ, у интервјуу за „Политику“, бави се и буџетским реформама, социјалним питањима и слично.

– Практично се иде на двојезичну државу, што нигде не постоји, стварање интегрисаних прелаза с Косовом и Метохијом, Албанијом, а траже и резолуцију о геноциду у Собрану – каже за „Одбрану“ Иван Стоилковић, председник Демократске партије Срба Македоније.

– Та резолуција тиче се не само Србије, већ и Македоније, јер ће њом бити захваћени и Македонци. Осим тога, Албанци већ тврде да су на губитку, јер би их, да није било наводног геноцида, било далеко више. Са сваком оптужбом

у вези с геноцидом, Македонци ће правно губити могућност да управљају својом територијом, квадрат по квадрат. То је отворен пут у нове захтеве ка цепању земље. Уз то, немојте заборавити да је Хашим Тачи управо најавио да ће Приштина тужити Србију за наводни геноцид. Ми смо навикли да све што се деси у Србији пре или касније стиже код нас – сматра Стоилковић.

Но, иако је Зоран Заев покушао да негира макар резолуцију, грађанима Македоније било је јасно да је неки крупан уступак направљен. Док је Ђорђе Иванов одлучио да покуша да мандат за састављање владе врати Груевском, грађани су изашли на улице.

– Гледам људе који демонстрирају, и то никако нису само присталице ВМРО, већ заиста грађани – каже Стоилковић.

Душан Јањић зна да је ситуација далеко сложенија од „Тиранске платформе“, за коју верује да није ништа радикалнија од Охридског споразума, нарочито у вези с језиком.

– Мислим да прича да је Ахмети, односно ДУИ срушио Македонију не стоји, јер су они тамо 16 година на власти. Осим тога, и словенска страна у тој земљи је поцепана. Нешто друго би могао бити главни разлог опредељивања Албанаца против Груевског. Запад их неће, по свој прилици, због руског капитала који је ушао код двојице најзначајнијих финансијера ВМРО ДПМНЕ – каже Јањић.

Занимљиво је да Теута Арифи, потпредседница ДУИ (која је пре неколико година замало поцепала ту странку због сукоба са Ахметијем) и градоначелница Тетова, каже да је ВМРО заправо пристао на „Тиранску платформу“. Иван Стоилковић објашњава да је ВМРО заиста прихватио по неки сегмент платформе, али је цео документ одбијен, те да сада ДУИ и Албанци морају да практично оправдају рушење Охридског споразума и оног из Пржина код својих бирача.

Он лично верује да је прича о руском капиталу само замена теза за оно што се стварно десило. Пропао је један антимакедонски и антисрпски пројекат који је цео регион могао увући у даљу кризу. На тврдње појединих аналитичара у Македонији да је криза последица трговине између Србије и Албаније око Космета, и он и Дрецун одговарају да је реч о сулудој тези која заправо замагљује оно што се стварно дешава.

Врата ка стварању „Велике Албаније“ или привремени апетити

– Политика Албанаца у Македонији ни у једном периоду, ни пре ни после 2001. године, није вођена цртањем граница. Да је тако било, ми данас не бисмо разговарали. У

платформи нема никаквог садржаја о границама – тврди Теута Арифи.

Једине тенденциозности које види су она код Ђорђа Иванова, који сада хоће да врати мандат за формирање владе Груевском, и код свих неалбанских тумача „Тиранске платформе“. Међутим, сви наши саговорници истичу да је албанско национално питање и тежња да се обједине у заједничкој држави и те какав мотив. Интегрисани гранични прелази ка Космету и Албанији, подсећа Стоилковић, у самом су документу. Осим тога, албански политичари из саме Албаније не пропуштају прилику да се умешају у македонске послове.

Милован Дрецун каже да то што се сада дешава јесте покушај федерализације Македоније, а други корак би био брисање границе између Западне Македоније и Албаније и Косова.

– У том контексту ваља посматрати и замисао о стварању војске такозваног Косова, каже Дрецун, додајући да се све слива у Тирану, и да отуд и полази.

Душан Јањић мисли да је опција мењања граница отворена.

– Ово је доба етнонационализма, још увек... Територија се показала снажним аргументом, снага етничитета тражи много, и та снага влада Европом и после пада Берлинског зида. Што се Македоније тиче, не може се рећи да је тамо могуће да се деси један догађај који ће еруптирати. Али одржавање оваквог стања код њих је експлозивно, на дуге стазе. Нема више кохезије међу Албанцима, сада се тамо појављују нови, млађи политичари – каже Јањић.

Ипак, по његовом мишљењу, све то треба гледати и из угла оних који се о Балкану и те како питају – великих сила. Уврежено је мишљење, наиме, да су САД алфа и омега свега. Јањић види и другу силу која такође одлучује – Немачку. И подсећа да је Немачка та која је увек играла на карту још једне албанске државе, деценијама уназад. Није то ново – Немачка је осамдесетих година отворено подржавала такозвану владу Бујара Букошија, а у првој половини деведесетих покушала да заузме позиције у самој Албанији, одакле су је здруженим снагама истерали САД и Француска. Немачка жели своју Европу регија, јер се оне лакше контролишу. Наравно, свако ко жели промену било које границе, то данас може сасвим лако да учини – уласком у НАТО. Једном кад уђете у Алијансу и они добију контролни пакет, можете много тога, подсећа Јањић.

Да ли је то баш тако, у овом часу тешко је рећи. Известно је да је на помолу некакво ново прегруписавање на Балкану. На неки начин, то је својевремено најавио и Џон Кери, министар спољних послова САД.

– Кад је говорио о украјинској кризи, па је у том контексту поменуо сучељавање снага с Русијом, рекавши да се на првој линији те ватре налазе Србија, Македонија, Косово, Црна Гора, Молдавија, Грузија... Они Косово сматрају државом која је под њиховом пуном заштитом и контролом. Како је онда то могуће – пита се Дрецун. ■